

Lietuvybės daigai Armėnijoje

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Armėnija – pietinėje Užkaukazėje įsikūrusi valstybė, kuri ribojasi su Turkija vakaruose, Gruzija šiaurėje, Azerbaidžanu rytuose, Iranu pietuose ir neturi išėjimo į jūrą. Armėnija – įstabios gamtos ir senų vienuolynų kraštas. Šalyje verta pamatyti UNESCO saugomas vietas: Ečmiadzino katedrą bei bažnyčias ir Zvartnoco griuvėsius, Achpato ir Sanaino, Gegardo vienuolynus, Aukštutinio Azato slėnį. Dar viena dėmesio verta vieta – Šikahogo valstybinis draustinis, kuriame gyvūnija ir augalija nėra netgi iki galo ištirta. Armėnų kulinarinėje tradicijoje ryški Europos bei rytinės Viduržemio jūros regionų įtaka. Armėnija turinti ilgametę istorinę ir kultūrinę tradiciją, tačiau kartu tai šalis, kuriai teko išgyventi ne vieną negandą, susidurti su politiniais neramumais, nepriteklumi.

Anot istoriko profesoriaus Egidijaus Aleksandravičiaus, „išėjimas į rytus, išsikraustymas ir sugrįžimas į *pažadėtąją žemę* buvo giliai persmelkęs ano meto lietuvių vaizduotę, bet mūsų laikais jau yra kažkiek pamirštas“[\[1\]](#). Tad tikrai verta prisiminti ir (į)vertinti šį mūsų istorijos tarpsnį, tai, ką Lietuva turi ir turėjo už savo geografinių ribų. Kokių galėtume šiandien aptikti lietuviybės pėdsakų šioje šalyje? Anot *Visuotinės lietuvių enciklopedijos*[\[2\]](#), pirmieji lietuviai Armėnijoje pradėjo kurtis dar XIX amžiuje. Tai daugiausia buvo Rusijos imperijos armijos kariai bei Armėnijos geležinkelio tiesėjai. Jų ypač padaugėjo per I pasaulinį karą, kai dalis Rusijos imperijos karių lietuvių buvo pasiūsta į Rusijos–Turkijos frontą. 1917–1918 m. susikūrė lietuvių kultūros ir švietimo draugijos Sarykamyše, Karse, Aleksandropolyje, tačiau daugumai lietuvių sugrįžus į Lietuvą draugijų veikla nutrūko. Dar minima po 1988 m. žemės drebėjimo lietuvių gelbėtojų grupė, kuri dirbo Spitako mieste. Iki 1995 m. bendros Lietuvos ir Armėnijos statybos bendrovės darbuotojai padėjo atstatyti Spitako, Artiko miestus.

Kovo 11-oji. Armėnijos lietuvių bendruomenės nuotr.

Oficialūs tarptautiniai Armėnijos ir Lietuvos santykiai užmegzti 1991 m. lapkričio 21 d. Tada pasirašyta diplomatinių santykių užmezgimo deklaracija. Lietuva yra

ne kartą prisidėjusi prie įvairių projektų Armėnijoje, teikusi humanitarinę pagalbą. Užmezgus tarptautinius santykius pasirašytos dvišalės sutartys ekonomikos, švietimo, saugumo srityse. 2007 m. Jerevane atidaryta Lietuvos ambasada, kurios patalpose Armėnijos lietuviai rinkosi, o ir dabar retkarčiais susirenka švęsti religinių ir tautinių švenčių. Šiuo metu Lietuvos ambasadorė Armėnijoje – Inga Stanytė-Toločkienė.

Šiandien Armėnijos lietuviai – šioje šalyje gyvenantys ar dirbantys mūsų tautiečiai, išlaikę lietuviškumą ir noriai dalyvaujantys lietuviškoje veikloje. Armėnijos lietuviai, 2016 m. gruodžio 27 d. susirinkę tradiciškai Lietuvos ambasadoje Jerevane šv. Kalėdų ir Naujųjų metų proga, nutarė oficialiai įteisinti lietuvių bendruomenę Armėnijoje. Idėją įteisinti bendruomenę iškėlė tuometinis ambasadorius Erikas Petrikas. 2017 m. rugsėjo mėnesį oficialiai įregistruota Armėnijos lietuvių bendruomenė – kultūrinė visuomeninė organizacija, kurios pirmininke buvo išrinkta nuo gimimo Armėnijoje gyvenanti, tačiau stiprų ir aiškų lietuviškumą jausmą turinti Liana Manvelyan. Žurnalui „Pasaulio lietuvis“ tada ką tik išrinkta bendruomenės pirmininkė pasakojo: „Net negaliu pasakyti, kaip tai man atsitiko, kodėl visados džiaugiuosi, pamačiusi ką nors lietuviška – ženklą, skonį, kvapą, garsą. Gal todėl ėmiau ieškoti draugų tarp lietuvių Armėnijoje. Per ambasadą suradau. Padėjo ir mano mama per pažįstamus. Šitaip prasideda bendruomenė.“ Anot Lianos Manvelyan, oficialiai įregistravus bendruomenę yra lengviau vykdyti, plėtoti lietuviškumą skatinančias veiklas ir reprezentuoti Lietuvą. Pagrindinis lietuvių susitelkimo taškas – valstybės sostinėje Jerevane. Nors lietuvių bendruomenė Armėnijoje nedidelė – 27 nariai, įskaitant ir vaikus, daugumą sudaro moterys, ištekėjusios už armėnų. Bendruomenės pirmininkė pasakoja apie save: „Pavyzdžiui, mano mama ištekėjo už tėvelio, kai jai tebuvo 18 m., mokinosi tuomet Kauno Ekonomikos technikume. Mama su močiute buvo atvykusios į Armėniją kaip turistės ir čia susipažino su tėveliu. Su manimi mama nuo pat mažens kalbėjo lietuviškai, taip ir išmokau. Rašyti išmokau pati daug vėliau, mama pradėdavo mokytis. Lankiau armėnų mokyklą. Baigiau Mesrop Maštoco universitetą, įgijau armėnų kalbos filologijos specialybę.“

Joninės. Armėnijos lietuvių bendruomenės nuotr.

Tradicinės lietuvių progos susiburti yra Vasario 16-oji, Kovo 11-oji. Pagal galimybes minima Sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena, švenčiamos šv. Kalėdos, kai susiburiama tradiciškai žaisti boulingo, per Užgavėnes vaišinamasi lietuviškais blynais, per šv. Velykas susirenkama kartu marginti kiaušinių ar įvairiomis dailės technikomis gaminti margučių, o per Jonines žaidžiami smagūs žaidimai, kuriami laužai, Liepos 6-ąją giedama Tautiška giesmė, susirenkama pažaisti viktorinų, pagaminti lietuviškų rankdarbių, pažiūrėti naujo lietuviško kino. Vietos lietuviai taip pat įsijungia į įvairias akcijas, yra inicijavę Baltijos kelio 30-mečio paminėjimą, aktyviai bendradarbiauja su Lietuvos Respublikos ambasada Armėnijoje, kartu organizuoja renginius.

Įvairios kultūrinės veiklos, lankstūs meno projektai turi didelę įtaką bendruomenės plėtrai, vystymuisi. Džiugu, jog bendruomenę sudaro įvairaus amžiaus žmonių grupės ir nė viena jų nėra pamiršta – kiekvienas gali rasti sau patinkančią veiklą. 2018 m. birželio 10 dieną Armėnijos lietuvių bendruomenės nariai su šeimomis ir draugais dalyvavo „Pasaulio lietuvių bėgime“, kuris buvo iniciuotas Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos ir skirtas Lietuvos Valstybės

atkūrimo šimtmečiui paminėti.

Nemenkas bendruomenės dėmesys skiriamas jaunosios kartos problemoms, dedamos visos pastangos išlaikyti tautinį tapatumą ir jį perduoti jaunajai kartai, todėl 2018 m. rugsėjo 22 dieną Jerevane atidaryta Armėnijos lietuvių bendruomenės mokyklėlė, kuri veikė iki pandemijos pradžios.

Skatinant bendruomeninę veiklą ir ryšių plėtrą, didelis dėmesys skirtas Lietuvos reprezentavimui. 2019 m. Armėnijos lietuviai dalyvavo projekte „Lietuva iš arti“, kurio programoje buvo lietuvių liaudies dainos, žaidimai, šokiai, bendruomenės narių darytų nuotraukų paroda apie Lietuvą, rankdarbių bei lietuviškų patiekalų mugė.

Tais pačiais metais, kovo 4 dieną, Lietuvos ambasada ir Armėnijos lietuvių bendruomenė atšventė Užgavėnės ir armėnų karnavalą *Barekendan*. Šios tradicinės šventės patiekalas buvo blynai su įvairiais priedais ir armėnų saldumynais, vaišes lydėjo šokiai, dainos, ir kaukės.

Dar kelios gražios iniciatyvos vykdytos kartu su Lietuvos ambasada Armėnijoje. Kartu paminėtas Baltijos kelio 30-metis. Gausiai susirinkusiems žmonėms pristatytas šia proga sukurtas dokumentinis filmas „Nepakartojamas Baltijos kelias“ ir surengtas protmūšis apie Baltijos šalių nepriklausomybės atkūrimo siekius. Taip pat Lietuvos ambasada Armėnijoje kartu su Armėnijos lietuvių bendruomene ir kitomis Europos Sąjungos šalimis dalyvavo kultūros tinklo „EUNIC Armenia“ organizuotoje Europos kalbų dienos šventėje. Lietuvos diplomatai papasakojo apie Lietuvos ir lietuvių kalbos istoriją, pamokė pagrindinių lietuvių kalbos žodžių, o Armėnijos lietuvių bendruomenės pirmininkė Liana Manvelyan paskaitė ištrauką iš Antano Baranausko poemos „Anykščių šilelis“.

Armėnijos lietuvių bendruomenė prisidėjo prie Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos iniciatyvos „101 atvirlaiškis pasaulio Lietuvai“. Šiuo projektu siekta sutelkti užsienio lietuvius bendrai pasveikinti Lietuvą, supažindinti visuomenę su išivija, puoselėti lietuvių bendruomenių pasaulyje ryšį su Lietuva ir jos žmonėmis, organizuoti akciją, kurios metu pasaulio lietuvių bendruomenės ir pavieniai lietuvių tautybės asmenys, gyvenantys užsienio šalyse, užrašytų sveikinimą ar linkėjimą Lietuvai specialiai šiai progai parengtame ir jiems atsiųstame atvirlaiškyje.

Galime teigti, jog šios nedidelės, tačiau reikšmingos lietuvių bendruomenės

pasaulyje veikla ir produktyvi, ir aktyvi. Žinoma, pasaulinė pandemija gerokai pakoregavo bendruomenės veiklas, tačiau tikimasi ir vėl sugrįžti prie aktyvesnio bendravimo, bendradarbiavimo ir bendrų tikslų įgyvendinimo.

Vasario 16-oji. Armėnijos lietuvių bendruomenės nuotr.

Kaip tik šiais metais Armėnijoje pirmą kartą buvo surengtas bėgimas „Gyvybės ir mirties keliu“, pagerbiant Sausio 13-osios aukas. Lietuvos ambasados Armėnijoje

darbuotojai bei lietuvių bendruomenės nariai ir ambasados draugai kartu įveikė 7,8 km distanciją Angelų kanjone. Prisimenant 1991 metų sausio įvykius renginio metu buvo uždegtas atminimo laužas. Šiomet Lietuvos valstybės atkūrimo diena kartu su Lietuvos ambasados Armėnijoje darbuotojais taip pat pažymėta netradiciškai – Cahkuniaco kalnuose 2851 metrų aukštyje!

Turbūt sunku surasti tokią pasaulio šalį, kurioje nebūtų jokio lietuvio pėdsako. Tūkstančiai lietuvių plačiai pasklidę po pasaulį. Žinoma, dabar lietuvių pasaulio geografija, lyginant su 19 amžiumi, yra pasikeitusi, tačiau įvairiai susiklostę lietuvių išėivių gyvenimai rodo, jog tautinė dvasia rusena ir pasaulio pakraščiuose. Lietuvių bendruomenės Armėnijoje pirmininkė Liana Manvelyan sako: „Nors giminių Lietuvoje jau beveik nėra, pasiilgstu Lietuvos. Patinka Lietuvos gamta, Baltijos jūra, gotiška architektūra, gintarai, maistas, lietuviški saldainiai. Užbaigti šį straipsnį apie Armėnijos lietuvius puikiai tiktų diasporos tyrėjo E. Aleksandravičiaus žodžiais „rytų vaizduotė, likimo išbandymai ir lietuviška atmintis čia stipriai susipina į vieną[3]“.

[1] Aleksandravičius Egidijus, Karklo diegas, p. 149

[2] *Armėnijos lietuviai*, [interaktyvus], [žiūrėta 2021 m. spalio 21 d]. Prieiga per internetą: < <https://www.vle.lt/straipsnis/armenijos-lietuviai>

[3] Aleksandravičius Egidijus, Karklo diegas, p. 145.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.